

بشنچى جزء

حقيقت

ياخود

طوغريلق

اثر عبدالله بوبى

ناشرى:

معارف كىتابخانىسى

Дозволено цензурою. С Петербурзь, 7 Мая 1905 г.

КАЗАНЬ.

ГОРОДСКОЙ ПАССАЖЪ.

Лито-Типографія И. Н. Харитоновъ.

1906.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

— علامه فسطلانی نك منسوخ دیگان آیتلرنندن دوردنجیسی
ایکنچی سوردهده گی ایکی یوز اون یدنجی آیتدر آنده
ایتکان (یسئلونک عن الشهر الحرام قتال فيه قل قتال فيه
کبیر وصد عن سبیل الله وکفر به والمسجد الحرام واخراج
اهله منه اکبر عند الله والفتنة اکبر من القتل ولا یزالون
یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا ومن
یرتد منکم عن دینه فیهتم وهو کافر فأولئک حبطت اعمالهم
فی الدنيا والآخرة وأولئک اصحاب النار هم فیها خالدون
ان الذین آمنوا والذین هاجروا وجاهدوا فی سبیل الله
اولئک یرجون رحمت الله والله غفور رحیم) افندمز
صلی الله علیه وسلم جاهل وپت پرست اولغان کفار

عرب آرسنده ظاهر اولدی و آنلرنی انبیای سابقه نڭ
اعتقادینه دعوت و بو طوتدقلاری مسلك نڭ بطلانینى
براهین قطعیه ایله اثبات ایلدی کفار عرب بوڭا بیک
آچولاندیلر و اول حضرتنى واصحابینى بیک زیاده اذا
قیلدیلر حتی مکهنی طاشلاب مدینه گه هجرتکه مجبور
ایلدیلر . و مدینه گه کوچکچده همان دوشمانلق لرنندن
قایتما دیلر بلکه اول حضرتنى اوتورر گه برفرست ایزلر لر
واصحابی برر ایکیشرفایده طوغری کیتورسه ار شونده
طالب اوتورور و دوه لرینى ماللرینى آلور ایدیلر .
شونڭ ایچونده اول حضرت صلی الله علیه وسلم اصحابینى
برر ایکیشرفایتکه چغودن منع قیلوب (الواحد شیطان
والاثنان شیطانان والثلثة ركب) دیدی و بو ظالملرنى
اشبو ظالملرنندن یخشیلق ایله طیوب بولمغا چدین قوه
قیریه ایله طیمق لقی ایچون عبدالله بن جحشنى قریشنڭ
کاروانینى باصو ایچون یولغه چغاردی و بویله کاروان
یاصدیروندن مقصود قریشنى مصالحهغه مجبور قیلماق
ایدی . چونکه آنلر صانوحی و صانوا ایچون کاروانلرینى
مکه گه یقین بر مسافه دن اوزدررغه مجبور ایدیلر .

بناءً عليه آنلرنڭ كاروانلر ينى باصوق تمام معنلر ينى
 بولغان ديره تورغان بر نرسه ايدى. واقعا بو مقصود حاصلده
 بولدى كفار قريش ايكي اوچ دفعه محاربه قىلوب
 ماتاشدىلر ده بالاخير خديبيه صاحىنى مجبور امضالامغه
 اولدىلر. اشته كاروان باصونڭ سببى اشبودر بر آدم
 اوستدن گنه قاراغان وقتده الله نڭ رسولى اولغان بر آدم دن
 بويله بر اشنى لايىق كورماسه ده بز ذكر قىلغان محاكمه
 نار بىخيهنى قاراسه ظالم لرنڭ ظلملر ينى دفع و مسلمانلر نى
 آنلرنڭ شرنندن امين قىلو ايچون بو اشنى بيك لازم
 و بيك معقول سانار، اول زمانده غى قريش نڭ كاروان
 مالى بزنڭ بوزمانده غى حكومت مالى ايله بر درجه ده در.
 چونكه بوزمانده محاربه مصرف ينى حكومت مالندن توتلر
 اما اول زمانده قريش ايمان سزلرينڭ خزينه لرى يوق
 ايكان و محاربه گه چىقغانده بايلرنڭ ماللرى و تجارتده
 ايتدىكلرى فايدلرى ايله چغارلر ايدى بس بوزمانده
 ايكي حكومت آراسنده امان و مسالمت كيدوب محاربه
 قىوسى آچلغان وقتده برى ديكرينڭ خزينه مال ينى ضبط
 قىلمقلى موافق حكمت و مدنيت اولدىغى كى اول زمانده

قریشنىڭ كاروان مالینی ضبطده آنلارنىڭ قوه مالیه لرینی
 تروپ ضعیفی و محاربه دن عاجز توشورمك اچون بىك
 معقول و حکمتکه بىك موافق در . و اول حضرت صلى الله عليه
 وسلم ، عبد الله غه مدینه دن ایکی کونلك مسافه کیتمايو نچه
 آچماسقه قوشوب بر مکتوب ویردی و بوز مانده غی
 مدنی دعواسنده اولغان پادشاهلر کبی سر عسکرگه
 بویله قبالو بر مکتوب ویروب عسکرنىڭ پلانینى
 یاشردی و سیاستجه بىك معقول برایش قیلدی عبد الله
 اصحابی ایله ایکی کون کیتدیلر و مکتوبنى آچوب قارادیلر
 آنده بسم الله سوگنده بویله یازمش ایدی (سز علی برکته
 الله بور یکنز ، بطن نخله گه وارگنز و شونک قریشنىڭ كاروانینی
 ساقلاگنز احتمال آنندن بزگه برر خیر کتورور سز) اشته
 بومکتوبنىڭ بار مفهومی اشبونندن عبار تدر . بناء علیه
 ملل اجنبیه دن بعضیلرنىڭ توهم قیلدیقلری کبی بومکتوبده
 ایکی یوز لىك ده و شهر حرام ده قتال بلن امرده یوق درست
 شهر حرام ده صوغوشمه گن دیگان سوزده یوق لکن اول
 وقت ده بوسوزنی یازارغه برده حاجت یوق ایدی چونکه
 اول حضرتنىڭ بو عسکرنی یبارمك لگی شهر حرام دن

برقاج کون مقدم و اشهر حرامده محار به ننگ حرمتی هر بر آدمگه معلوم ایدی شو ننگ ایچونده عبدالله اصحابی ایله وار دیلر، قریشنگ کار وانی کیلیدی. اول وقت جمادی الآخرننگ آخرغی کونلری ایدی عبدالله اصحابی ایله مشورت قیلدیلر، رجب طوماغاندر دیوب کار و انسی باصدیلر، بریسنی اوتروب ایکی اسیر ایله ماللرینی آلوب مدینه گه قایتدیلر اکر اول حضرت شهر حرامده صوغوشورغه قوشسه ایدی یاخود عبدالله شهر حرامده صوغوشوننگ حرمتینی بلماسه ایدی بولای اصحابی ایله رجب طوغان میکان یوق میکان دیوب مشاوره گه محتاج بولماز و مشاوره قیلوب ماتاشماز ایدی بس کفار قریش (محمد صلی الله علیه وسلم) شهر حرامنی بوزدی، شهر حرامده ظلم یا صادی دیوب عیبیلر گه طوتوندیلر. اول حضرتننگ بواشکه بیک کیفی کیتدی، عبداللهنی بواشنی نیک اشلا دنگ یعنی رجب کر کاچدن نیک صوغوشدنگ دیوب بیک شلتیه لیدی چونکه عموم عرب طرفندن قبول قیلنغان و موافق عقل و حکمت اولان مصالح عامه نی متضمن اشبو (شهر حرامده محار به حرام) دیکان قانوننی بوزمق و آکاخلاف عمل قیلماق حقانیت و انسانیت که اصلا موافق دکل ایدی بناء علیه عبدالله

اصحابی ایلہ بو اشلری ایچون بیک او کون دیلر و اجتهادده
خطا قیلد قلمی ایتوب اول حضرت حضورنده اعتذار
قیلدیلر . بس الله تعالی حضرتلری شول وقتده بو آیتنی
یباردی و ایتدی (یسئلونک عن الشهر الحرام قتال فیہ قل
قتال فیہ کبیر) دیوب یعنی سندن شهر حرامده قتال
خصوصنده صور ایلر ایمانسز لر تعیب قیلر و مسلمانلر
حلال می حرام می دیوب استفسار ایدلر سن آنلر غایت
شهر حرامده قتال کناه کبیره در واقعا کناه کبیره بولمق
کبراک ایمانسز عرب هر وقت قان توکار لر و ظلم دن
قور فماز لر لکن اشبو دورت آیده یعنی رجب ذوالقعدہ
ذوالحجه و محرمده هیچ کم هیچ کمگه تیماز هر کیم امین
وسلامت یورر ایدی اشته اشبو سالمه عمومیه بولغانلقدن
اوتوری الله تعالی حضرتلرین اشبو آیلرده قتالنی حرام قیلدی
قریش ایمانسز لر مسلمانلر نی شهر حرامک صوغوشدیلر
دیوب تعیب قیلور غه اورونلری یوق دیکان سوزنی
بیان مقامنده ایتدی (و صد عن سبیل الله و کفر به
و المسجد الحرام و اخراج اهل منه اکبر عند الله و الفتنة
اکبر من القتل) دیوب . یعنی درست شهر حرامده

قتال حرام حالبوکه ایمانسیز قریشنىڭ آدملىرى طريق
صواب وسبيل مد نیت اولغان اسلامدن منعلىرى
والله تعالى گه شرك و كفرلىرى ومسلمانلرنى مسجد حرامگه
كرودن وبيت اللهنى طوافدن طيولرى ومكه نىڭ اهلى
اولغان مسلمانلرنى آنندن حرم مكه دن حرمنى استحلل
قىلوب توروب چغارمقلىرى الله تعالى قاشنده تاغى
حرامراق وگناھسى تاغى زور راقدر. وآنلرنىڭ مسلمانلرغە
قىندقلىرى فتنه وفسادلرى وحررم مكه ده آنلرنى تعذيبلىرى
شهر حرامده قتالدىن دخى قباحتره كدر. چونكه
مسلمانلرنىڭ شهر حرامداغى بو قتاللىرى اجتهادلر نده
خطادن بولدى اما قريش ايمانسىزلرىنىڭ حرم مكه ده گى
بو قباحتلىرى آنلرنىڭ قصد واختيارلىرى ايله در.
بناء عليه آنلرنىڭ بو خصوصده مسلمانلرنى تعذيب
قىلورغە وجهلىرى يوقدر. صوگره قريشنىڭ بويلا بختلىرى
ومسلمانلرنى اذيتلىرى دين اسلامدن دوندر و ايچون
ايكانلىكنى بيان قىلوب ايتدى. (ولا يزالون يقاتلونكم
حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا) ديوب «يعنى
آنلر طوقتاماسلر دوام قىلورلر سزگە دين اسلامغە

تیوب تورلی بختلر قیلورلر وسزنىڭ ايله مقاتله ايدرلر. آنلرنىڭ
 مقصودلرى سزنى دین اسلامدن كندى ضالانلارینى
 قايتارودر. اگر کو چلرى يتسه: لکن کو چلرى يتماس،
 قلبینه اسلام نغوب يتکان آدم ياڭادن ایمانسز اولوب
 ضالانکه توشماس. آنلرنىڭ تعدیللرینه قاچ ايله
 وبختلرینه تحقیقى والزامى جوابلر ايله جواب ويرور.
 ذاتاً الله تعالى حضرتلرى اوزیده (وحد عن سبیل الله) ايله
 جواب الزامینی وبوندن صوڭ (ان الذین آمنوا) ايله
 جواب تحقیقینی بزگه تلقین وتعلیم ایلدى، وبویله قیلوب
 مسلمانلرنى آنلرنىڭ بختلرى سببلى شبهه گه توشودن
 صافلادی. صوڭره مسلمانلرنى ارتداددن قورقوتوب
 ایتدی. (ومن یرتد منکم عن دینه فیهت وهو کافر
 قاولئک حبطت اعمالهم فى الدنيا والآخرة واولئک اصحاب
 النار هم فیها خالدون) دیوب یعنی: سزنىڭ آراڭزدن
 برگز اگر آنلرنىڭ وسوسه لرینه اوشانوب یاخود
 قتانندن وحکم تحتینه قویمقلعدن قورقوب كندینىڭ
 مسلمانلغینی طاشلاسه وشول کفر وضالانده وقتنده
 اولوب کیتسه بو آدمنىڭ دنیاده وآخرتىگه همه عملی باطلدر.

دنیاده مسلمان قرداشلارینک نظرندن و آخرتده
الله تعالی نك شفقتمندین توشار و بو آدم اصحاب ناردن
بولوب تموعده منگو قالور. چونکه اسلام دیمك عالمگه
سلامتلك صاحمك و بتون عالمنی مساوات و مدنیت حقه
نوری ایله توتورمق در. بس مسلمانلق دن قایتمق
دیمك الله تعالی حضورنده باغلا دغی بو عهدینی بوزمق
و طریق مدنیت ده فدای وجودایدن رسول الله و اصحاب
رسول الله غه قارشى طریقغه طور شمعق دیمك در.
بویله آدم طبیعی، حقانیت طرفدارى اولغان هر بر
آدمنك منفوری اولدیغی کبی هر بر اشی حکمت
و حقلقدن عبارت اولغان الله تعالی نك بیک قاتی جزاسینه
مستحق اولور. بونك صوگنده الله تعالی عبد الله بن
جشم ایله اصحابینك بو اشنی خطاء بولدی دیگان
سوزنی بیان قیلوب ایتدی (ان الذین آمنوا والذین
هاجروا وجاهدوا فی سبیل الله اولئک یرجون رحمة الله
والله غفور رحیم) دیوب یعنی عبد الله بن جشم ایله اصحابی
کبی الله غه ایمان کیتورنلر والله یولنده اوزلرینك
راحت توشه کلرندن هجرت قیلوب کفار ایله مجاهد ایدنلر،

بونلر الله تعالی نڭ رحمتنی امیدایدوب محاربه قیلدیلر .
 اوشبو کار وانگه هجوم وقتنی شهر حرمدن دگل دیو ظن
 ایلدیلر . الله تعالی غفوردر که آنلرنڭ بو خطالرینی
 یارلقار ، رحیمدر که آنلرنی رحمتینه مستغرق ایدر .
 بو غاریده بو آیتنی کافرلر که جواب تحقیقی دیگان ایدک .
 واقعاً جواب تحقیقی : یعنی بونلر شهر حرام دیوب بلما دیلر
 اگر بلسه لر ایدی ، بونلر الله ایچون دیوب مجاهده
 قیلغان آدملر طبیعی اللهنڭ حرام قیلدیغی کبی آینی
 حالگه صانامازلر ایدی ، بونلرنڭ مشاوره لریده
 وعاضر هجوم قیلماساق حرم مکه گه کرور دیوب آینی
 جیتلردن تحقیق قیلما یوب اوز مشاوره لری ایله اشنی
 یترولریده اوشبو قرآن دلالت قیلغان حقیقتکه بیک
 آچق دلالت قیلوب توره در . چونکه حرم مکه ایله شهر
 حرم هر متده هر ایکسی مساوی در . اگر بونلر شهر
 حرامنی استحلالنی قصد قیلسه لر ایدی ، بویله مشاوره
 قیلوب ماتاشماسلر ، وهرم مکه گه کروب کیتماسونلر
 دیوب قورقمازلر ایدی . بلکه حرم مکه ده هجومینده
 کوزلرینه آلورلر ایدی . منسوخ دیگان کشیلر قاشندک

بو آیتده منسوخ الله تعالی نڭ (قتال فیه کبیر) دیگان
 سوز یدر. تفسیر خازنده و باشقه تفاسیرده ذکر قیلانغان:
 عطاء کبی بعض فقها بو سوز منسوخ دگل، بلکه شهر
 حرامده قتال همان حرام دیگانلر، اما اکثر فقها بو حکمنڭ
 منسوخ بولووینی اختیار قیلغانلر. و بونی نسخ قیله
 تورغان اوچ آیت صاناغانلر. بری دورتنچی سورده ده گی
 سکسان طوقزچی آیتدر. . . . بس آنلر نی اعراض دنیادن
 بر عرض ایچون بولما یوب محض الله ایچون کفر دن
 اسلامغه. هجرت قیلغانغه قدر هیچ برینی دوست توتما گز،
 مسلمانلر نڭ سرلرینی آنلرغه آچما گز، بوز ماننڭ مدنی
 قوملری کبی ایکنچی ملت خلقینه طشدن نه قدر دوست
 توسلی کورنسه لرده اوز ملتلرینڭ سرلرینی واستحکام
 پلانلرینی اصلا بلدرمزلر بناء علیه بونلر بر بر منفعت
 ایچون عهد باغلاسه لرده آرالارنده امان و مسالمت
 بولسه ده همان بری دیکرینه حقیقی دوست دگل درلر.
 اشته اسلامده ایمانسزلر ایله عهد و اماندن دگل، بلکه
 اشبو حقیقی دوستلق و سر سویله مکدن منع ونهی قیله در.
 بس بو نقطه دن قاراغان وقتک حقیقی مسلمان ایکانلیکنی

بلمايو نچه توروب هيچ بر مسلماننى دوست توتارغه
 و آڭا مسلمانلارنىڭ سرلارنى سويلەرگه اصلا
 تيوشلى دگل، بلكه بو آيت بويونچه ممنوع و حرام در.
 لکن حقيقي مسلمان اولورغه بيك زوراشلر كيراك بونلارنىڭ
 آرسندن اڭ بيوك و جامعى اسلام و عموم مسلمانلارنىڭ
 فائده سنى اوزينىڭ منافع شخصيه سینه مقدم بلمك
 و بلكه بىك نچه عمل قيلمق در. بس بر مسلماننىڭ اشبور و شچه
 ايكانلىكى بلمايو نچه توروب آڭا مسلمانلارنىڭ سرلارنى
 آچمق، اصلا تيوشلى بولغان ايش دگل در اگر ايمان سز لر
 اسلام دن اعراض قىلسه لر سز آنلارنى قايدە تابساڭز آنده
 تونوب اسير ايلهڭز و اوتورڭز و آنلارنى دوستلق
 و نصرتنى وعده و عرض قىلسه لر ده دوست ده و يادر مچى ده
 توتمهڭز آنلار دن بيك صاقلانڭز يوقسه آنلار عسكرا راسنك
 توروب آره دن عسكره هجوم قىلورلر هيچ اولماسه عسكرا
 اسلامنىڭ حالنى بىلوب ايمان سز لره خبر و يرورلر. ايمدى
 اڭلاشلىدى (و اقتلوه م حيث وجدتموه م) شهر حرام ده
 قتالك حرمتينى ناسخ بولورغه اصلا صالح دكل در لکن
 بوندىن آڭلاشله حمله ده حرم ده ده قتالك درست لکن

حال بو که هر مده قتال در ست دگل ایدی بنا علیه بوسوزنک
 معناسی (هر م دن باشقه فایده تابسه گز شونک اوتور گز)
 دیمک بولورغه کیراک و بوسوز عام و مجمل اولغانلقدن
 هر مده قتالک هر متینه دلالت قیلان حدیثلر بوسوزنی
 مخصص و مبین اولورلر . . یوقسه الله تعالی حضرتلری بو آیت
 صوگونده طوقسان نچی آیتده (الَّذِينَ يَصُلُّونَ إِلَى
قَوْمِ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٍ أَوْ جَاؤُكُمْ حِصْرًا صَدُّوا عَنْهُمْ وَأَنْ
يُقَاتِلُوهُمْ أَوْ يَقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ
فَأَنْتُمْ تُعْزِلُوهُمْ فَمَنْ يَمُنْ بِمَا عَلَى اللَّهِ بِحَقِّهِ فَهُوَ مَحْسُودٌ)
 لکم علیهم سبیلًا) دیوب ایمانسزلر ایله قتالک امان
 و مسالمت بولغان زمانغه مخصوص ایکان لکین بیک صریح
 بیان ایلدی یعنی لکن اگر ایمانسزلر سز نک ایله آنلر
 آرسنده عهد اولان بر قومغه التجا قیلسه ار یا خود فلبلری
 قورقوب سز گه کیلسه لر و سز نک ایله صوغوشمایمز و قوممز
 یعنی ایمانسزلر ایله ده صوغوشمایمز دیوب بی طرفی قالسه لر
 آنلرنی قتل قیلما گز واسیر ده آلما گز بونلر نک قلبلرینه
 بولای قورقوصالمق الله تعالی نک سز گه بر رحمتی در . اگر
 الله تعالی تلاسه ایدی، بونلرنی سز گه مسلط قیلور . بس بونلر

سز نك ایل، صوغوشورلر ایدی و غلبه دخی قیلورلر ایدی
 بس بونلر نك سز دن قورقولری و سز گه التجالری اللهنك
 اراده سی و رحمتی ایل، اولغا چدین اکر بونلر سز گه تعرض
 قیلسمه لر و سز نك ایل صوغوشمسه لر و سز گه انقیاد ایلسمه لر
 و سز نك اوز یگز گه ده مال گزغه ده تیمسه لر الله تعالی سز گه
 آنلر نی قتل گه ده اسر گه ده یول ویرمای در بس سز الله نك
 قوشدیغنی توتوگز، آنلرغه تیماگز اکر الله قوشقاچه
 یورماسه گز، آنلرغه تعرض قیلسمه گز الله تعالی آنلر نك
 قلیلرینه قوت صالحورده سز نك باشگز ده بلا قامچی لرینی
 اویناتورلر. صکره طوقسان برچی آیتده ایتدی (ستجدون
 آخربن یریدون ان یا منو کم و یا منو قومهم کمار دوا الی
 الفتنه ارسوا منها فان لم یعزلو کم ویلقوا لیکم السلم
 ویکفوا ایدیهم فخذوهم و اقتلوهم حیث ثقتهم و هم
 و اولئکم جعلنا لکم علیهم سلطاننا مبینا) دیوب
 یعنی سز اسدو عطفان کبی ایکنچی تورلی ایمانسزلرنی
 تاباسگز آنلر سزنی اوستدن گنه نفاق ایل، بز سزنی
 سوهمز دیوب و قوملرینی یعنی ایمانسزلرنی ایچدن ده
 وفاق ایل، بز مسلمانلرنی آلدابغینه یوریمز دیوب

تأمین فی اراده قیلہ لہ لکن اللہ تعالیٰ ننگ یاردمی ایلہ سز
سبزہ سز آنلرغہ اشانمای سز بونلر نہ وقت کہ کفار
طرفندن فتنہ گہ و مسلمانلر ایلہ صوغوشورغہ دعوت
قیلنسه لر شول طرفغہ یوز توبان کیتہ لر، مسلمانلرغہ
قارشى صوغوشقہ چغہ لر . بس اگر بونلر سز ننگ ایلہ
قتالدن اعراض قیلنسه لر و سز ننگ ایلہ صاح باغلامسه لر
وقوللرینی سزدن و ماللریگزدن طیمنسه لر سز آنلرنی
قایدہ طوغری کیلسہ شونده توتوب اسپر ایلہ گز
واوتوریگز . اشته سز گہ ایتہم بن سز گہ بونلر ننگ علیہسنہ
عداوتلری معلوم اولغانلقدن اوتوری سولط و هجومی
امر ایلدم، بس بوایکی آیتدن آکلاشلدی ایمانسزلر
ایلہ محاربه لازم اگر آنلر بز ننگ ایلہ مصالحہ و معاہدہ
تختندہ اولمایوب بز گہ قارشى قوللرینی طیمنسه لر،
اما اگر آنلر بز ننگ ایلہ عہد باغلاب عہدلرنک تورسه لر
اولوقت شریعت اسلامیه چه آنلرغہ تیار گہ بز گہ هیچ بر
سبیل یوقدر - یعنی دینلرینہدہ مکتبلرینہدہ
عبادتخانہلرینہدہ تیار گہ یارامای ماللرینہ و حققرینہ
تیار گہ کوبدن یارامای . اشته قرآننگ وضع ایلدیکی
بوقاعہدہ بوزمانک تطبیق قیلنوب یتمسہدہ بتون مدنی

ملتزل طرفندن قبول قیلنمش، بیک معقول بر قاعده در .
 بعض مفسر لر (فما جعل الله لكم عليهم سبيلا) نیده
 (فاقتلوا المشركين) ايله منسوخ دیوب ماتاشقانلر .
 لکن منه حاضر سویلارمز بو (فاقتلوا المشركين) آیتی
 اوزیک امان و مسالمت تحتند اولغان ایمانسز و مشرک لر گه
 مخصوص در . بناءً علیه بو آیتنگ امان و مسالمت وقتینه
 مخصوص ایکانلکی برده شبهه سز معلوم اولغان بو (فما
 جعل الله لكم عليهم سبيلا) آیتی ناسخ اولمقلغی اصلا
 امکان تحتنده اولمادیغی کبی آزعینه فهمی وار آدمنگ
 فهمی واره حق شیده دگل در . (قتال فيه كبير) نى ناسخ
 دیدکلری آیتلردن ایکنچی سی طوقوزنجی سوره ده گی
 بشنچی آیتدر . آنده ایتکان (فاذا انسخ الا شهر الحرم
 فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم
 وافعدوا لهم كل مرصد فان تابوا واقاموا الصلوة واتوا الزكاة
 فخلوا سبيلهم ان الله غفور رحيم) اگر بورادهغی شهر
 حرم (رجب، ذوالقعد، ذوالحجه و محرم) آیلرندن عبارت
 ایسه اول وقت بو آیت قایا (قتال فيه كبير) نى ناسخ
 بولسون بالعکس آنی مؤیددر . اگر شهر حرامدن
 اشبو طوقوزنجی سوره ده دوردنجی آیتده (الا الذين

عاهدتم من المشركين ثم لم ينقصوكم شيئاً ولم يظاهروا عليكم
 احداً فاتموا اليهم عهدهم الى مدتهم ان الله يحب المتقين (يعنى
 لکن سز مشرکلردن معاهد قیلد قگز آدملرنی اگر آنلر
 شرط عهددن بر نرسه نیک کیمتمسه لروسز گه وماللر گزغه
 تیمه سه لروسزنگ دوشمانلر گزغه مال ایله قورال ایله وتل ایله
 یاردم قیلیمسه لر آنلرغه تیمه گز بلکه باغلا دیغکز
 عهد گزنی مدتینه قدر تمام قیلگز ومدت یتکاچده آنلر ایله
 سولاشما اینچه محار بلر کبی صاناب آنلرغه فارشی محار به گه
 وار ما گز حقیقه الله تعالی تقوالق قیلغانلرنی یعنی بویل
 معاهدلر گه تعدی قیلیمغانلرنی سوه در دیکان سوزدن
 آکلاشیلدیغی کبی معاهده سببلی قتال حرام بولغان آییلر
 مراد بولسه بو وقتکده بو آیت (قتال فیه کبیر) نی ناسخ
 بولورغه برده صالح دگل چونکی بو غاریغی آیتنگی
 کبی بوندهغی (حیث وجد تموهم) ده باری بر (قاچان
 تابسه گز آنک) معناسنک دگل در بلکی (قایدہ تابسه گز
 آنده) معناسنک در وهم بونیک حرمده محار به ننگ حرمتینه
 دلالت قیلغان حدیثلر مبین ومخصص در لربس معنا
 بویل بولادر: اگر معاهده سببلی قتال حرام بولغان آییلر
 چغوب بتسه مشرکلرنی حرمدن باشقه قاید طوغری

کیلسه شونده او ترگز و آنلر نی اسیر ایله گز و آنلر نی محاصره
 قیلگز و اطرافقه صاحیلوب بدویلر نی قوتور تماشونلر ایچون
 آنلر نی وکر و آنلرینی هر بر طرفه تر صد ایدنگز .
 اما اگر بونلر شر کلرندن و اسلامه قارشی کیلولرندن
 توبه قیلسه لر صلاتی قایم وز کوتی ادا قیلسه لر اول وقت
 آنلرغه تعرض قیلما گز و اسیر بولسه بیبار گز . حقیقه الله
 توبه قیلغانلر نی غفور و بنی آدمگه رحیم در ایمدی بوندن
 آکلاشادی معاهدلر نڭ مدتلی اوز دیهی آنلر نڭ ایله
 قتالک تیوشلی و درست ایکانلکی . چونکی بوا مر ، حرمت
 سوگونن کیلگانلر کنندن حرمت سابقه نڭ زوالینی
 بناء علیه اباحت نی مفید در . بس قتال مباح بولغاچدین
 آنلر ایله مقاتله و عدم مقاتله سیاستلو امامنڭ و مسلمانلر نڭ
 مصاحتلرینه مرتبط اولورغه کیراک ، بس صوغوشو
 مصاحت بولسه یا گادن امان و یروب ماتاشماسقه کیراک .
 لکن شولای صوغوشو مصاحت کبی نیه ده مشر کلر
 سولاشوب قاراونی استسه لر آنلر ایله سولاشوب قارارغه
 تیوشلی رک . اشته اشبونی بیان ایچون الله تعالی اشبو
 سوره ده آلتنجی آیتک ایتمدی (وَأَنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
 اسْتَجَارَكَ فَاجْرِهِ هَتی یسمع کلام الله ثم ابلغه مأمنه ذلك

بانهم قوم لایعلمون (دیوب یعنی معاهد مدتلی اوزغان
 مشرکلر دن برارسی یا گادن کلوب سندن امان طلب قیلسه
 کلام اللهی ایشتهکانگه وحقلق و عدالت الهیهنی اگا آکلاتقا
 نغه قدر اگامهلت ویر و کیلشه آلماسه گز صگره آنی کندی
 قومینک دارینه اولاشدیر گز اگا برده تعرض قیلمه گز
 چونکی آنلر جاهل قوم درلر حقلقنی بلمایلر اگر حقلقنی
 آ کلاسلر احتمال خلق غه قایتور غه راحت بولور
 شونک ایچون بن سزه بواجاره ایله امر قیلام ایمدی اوشبو
 طوقز نجی سورده گی دورتنچی، بشنچی، آلتنجی آیتلردن
 آ کلاسلدی عهد بوزار غه یارامای (بر). و عهد
 مدتی تمام بولغاچدین برده خبر سز صوغوشور غه
 بارور غه دخسی یارامای (ایکی) و محارب بر ملتکه
 مال ایله و قورال ایله یاردم قیلان بر حکومت بی طرف
 دگل، (اوج) و سفیر لر ایله سویله شمک و محارب به چغه باشلاسه
 آنلرنی اوز دارلرینه سلامت قایتاروب یبهرمک لازم
 (دورت) و دوشمانلرنک هر بر هر کتلی رینی نظر دقت تحتند
 توتوق تیوشلی (بش). اشته بو بش قانون بوزماننک متمدن
 ملتلرینک کافه سی طرفندن قبول اولنمش قانونلر در
 بونلرنی کما هو حقه وضع ایله اسلام. بونلرنی الله قوشقاچه

و مدینت تلہ گانچہ تطبیق ایله مسلمانلر متفرددرلر،
 ماء علیہ باشقہ قضیہ لردہ گی کبی بو محاربه قضیہ سنکده
 قرآن الی الابد اوز گارمه یه چک قوانین مدنیہ ننگ
 کافه سیننی شاملدر. (قتال فیہ کبیر) نی ناسخ دیدکلری
 آیتلردن اوچنچسی طوقزنجی سورده ده گی اوتوز آلتنجی
 آیتدر. آنده ایتکان (ان عدة الشهور عند الله اثنا
 عشر شهراً فی کتاب الله یوم خلق السموات والارض منها
 اربعة حرم ذلك الدین القیم فلا تظلموا فیهن انفسکم
 وقاتلوا المشرکین كافة كما یقاتلونکم كافة واعلموا ان الله
 مع المتقین) دیوب. عربلر آراسنده باشده حضرت
 ابراهیم دن قالارق حج اون ایکی آیده بر بولوب ایله نوب
 یورور و بو سببدن آنلرننگ صاتولرینه خلل کلور.
 و محاربه ایچون دخی جایسز بولور ایکان، بس آنلر
 حجنی جایلی وقتغه کو چروب، سنه شمسیده بر یاصارلر،
 شوشلای صاتولرندن فائده ایتارلر، و محاربه وقتینه
 طوغری کیلسه اشهر حرمننگ حرمتنی باشقہ آیفه
 کو چورلر ایدی. اشته اشبوننگ خصوصنده الله تعالی
 بو آیتنی یباردی یعنی سموات ایله ارضنی خلق قیلغان

كوندن بیرلی كتاب الله ولوح محفوظ تعبیر قیلغان كتاب
 عالمده ثابت اولغان آیلرنڭ صانی عندالله ونفس امرده اون
 ایکی در. بو آیلردن دورتسی اشهر حرمدر. بونلرنڭ
 اشهر حرم بولمق لقلری دین مستقیم وقانون مدنیت در
 بس سز بو اشهر حرمده محاربه قیلوب کندگز گه ظلم
 قیلما گز. اما اگر مشرکله اوزلری سز گه بر یولی
 هجوم قیلسه لر سز اول وقت اشهر حرمدن قاراما گز
 بلکه آنلرنڭ اوزلری کبی آنلرغه قارشسی سزده بر گز
 قالما یونچه هجوم قیلگز واوز گز اشهر حرمده محاربه
 باشلاب یاخود محاربه ده دوشمانلر گزغه ظلم وخیانت
 قیلوب شریعت فوشقاندن چقما گز. وسز بلگز که
 الله تعالی یالغز تیوشسز شیلردن صاقلانغانلر ایله در
 شریعت امرینی توتماغانلرنی یاراتماز. بس بو آیتدگی
 (وقاتلوا المشرکین كافة) دیگان (کما یقاتلونکم كافة)
 قرینه سی ایله ویوغاریدهغی (منها اربعة حرم ذلك
 الدین القيم فلا تظالموا فیهن انفسکم) وتوباننده گی (واعلموا
 ان الله مع المتقین) دیگان سوزلرنڭ دلالتی ایله ایمانسلر
 اوزلری اشهر حرمدن محاربه گه باشلاغان وقتغه مخصوصدر.
 بناء علیه بو سوزده (قتال فیه کبیر) نی ناسخ بولورغه اصلا

صالح دگلدنر ایمدی بو آیتلردن آڭلاشلمدی: بو آیلرده
ایمان و مسالمت تحتند اولماغان آدملرگه قارشى بيله باشلاب
قتال قيلمق ممنوع وهرامدر. بونڭ نه ایچون حرام بولمق لغینى
یوغاریده بیان ایلدک. همده بو آیتلردن آڭلاشلمدی:
اگر ایمانسلر اوزلری باشلاسه لر اول وقتک مدافعه
و دین آلہنى محافظه و مدنیت حقہ نورینى صاچواچون
شهر حرمتده ایمانسلر ایلہ محاربه جایز بلکه فرض در.
یونیسى بیک معقول و بیک ظاهر لکن بر نرسه وار:
تیکه الله تعالی ایام سنه دن دورت آیتى حرام قیلغان،
ایلانوب یورمای تورغان بر وقت معیننى حرام قیلماغان؟
یوندهده بیک معقول اولغان بر حکمت وار. چونکه ایام
سنه دن اگر بر یوم مخصوص قیلنسه ایدی آدملر شول
کوننى مقدس دیوب اعتقاد باغلارلر ایدی حال بوکه
قانون فطر تچه مقدس بر الله در، مخلوقاتدن هیچ بر مقدس
اولغان شی یوقدر بو صوڭغى آیتک الله تعالی نڭ سنه نى
آی بلن صاناونى آڭلاتمق لغیکه اشبو حکمتدن اوتوریدر
جمعهده معین بر مسماسلر ایلانوب یورى تورغان بر اسم،
شهر رمضانده شولای، حج کونلری و قربان بایراملریک
شولای. اشته الله تعالی نڭ سنه شمسیه آیلرندن بر اینى

روزه ایچون و بعض کونلرینی حج و قربان بایرامی
ایچون تعیین قیلماز سزلقنک سببینه اشبودر حتی بایراملر،
سنه نك هر بر کونونده واقع بولسونده هیچ بر کوننك
مقدس توگل لکی بلمسون . لکن تلاسه کم تلاسه
قایچان بر آی روزه توتسون وتلاسه قایچان حج قیلسون
و قربان عیدی یصاصون وهفته دن تلاسه قایسی بر کوننی
بایرام یاصاب عبادت قیلسون دیوب بستون مطلق
قویمغان بلکه رمضان نی و ذی الحجه نك بعض کونلرینی
وجهه نی تخصیص و تعیین قیلغان . چونکه اگر بونلر نی
بستون مطلق قویسه ایدی روزه توتوده اتفاق بولماز ،
مسلمانلر آراسینه تفرقه توشار و حج گه تورلی کشی
تورلی وقتده واروب بتون عالم مسلمانلری آراسنده
مشاوره عمومیه بولماز و تورلی آدم تورلی کون بایرام
یاصاب هفته ده بر کون بایرام دن مقصود اصلی اولغان
مسلمانلر نك بر گه جیلوی و دینلرینه دنیا لرینه فایدلی
اولغان و عطلر نی ایشتلر نی تابلماز ایدی . چونکه
واعظلر گه هر وقت کشی وقتینی کوتو یخشی دگل و بر
سوزی بیک فایدلی بولسه ده توتوش قات قات سولاب
تورو تاغی مصاحت دگل حتی بر سوزنی یالان صایون

سولاب تورسەڭ لذتیدە كیتە سولاسیدە كیلماي باشلاي .
 بس بىك مصاحت اولغان شى بوزمانكە مدنى قوملر آراسىنكەغى
 نطق سولا و چيلر (بزىنگچە خطيبلر) كىبى دىنمىزگە و دىنيامىزغە
 فايده و يره چك سوزلارنى بار خلقنى جىوب بر يولى
 و عظلرگە يعنى شرىعتىمىز قوشقان خطبەنى اوقورغە
 كىرك . اما بر معين مسماسىز اسم بولسەدە رمضاننى
 تخصيص قىلغان رمضان آي باشقە آيلرغە قرآننىڭ اڭ
 ايلك آنىڭ نزولى ايله ترجيح تابقانلىقدىن . بن بونى اوچىنچى
 جلدەدە سو يلامش ايدىم ، و ذى الحجە نڭ بعض كونلر يىنى
 تخصيص قىلغان ابراهيم عليه السلام ذى الحجە نڭ سىكزىنچى
 و طقوزىنچى و اونونچى كىچ لرىندە توش كور و ب اونونچى
 كون قر بان بوغاز لاغانلىقدىن . و دخى جمعهنى تخصيص قىلغان
 چونكە افندىمىز صلى الله عليه وسلم مكە دن كو چدىكنكە دوشنبە
 كون مدينە اطرافىڭدا اولغان قريه لرگە ايرىشدى و عبدالمطلبنىڭ
 آناسى طرفىدىن قرداش اولغان بنى نجار قبىلەسىنىڭ اوچ
 دورت كون اقامت قىلدى و جمعه كون مدينە گە يونالوب
 قبا نام موضعدا اصحابقە بىك اثرلى بر وعظ ايتدى اشته اشبو
 وعظنى تقليد و اسلامنىڭ ترقى سىدىن عبارت اولان مدينە گە
 كرونى تذكىر اچون الله تعالى حضرتلرى جمعه كوننى

تخصیص ایلیگان . اگر بر آدم ایتسه (نیک الله تعالی قرآنی
 رمضانک ایندرگان و نیک حضرت ابراهیمگه توشنی
 ذی الحجده کوسترگان و نیگه محمد علیه السلام مدینه گه
 جمعه کون کیرگان ؟ باشقه وقت لرنی اختیار قیلمغان ؟)
 دیوب ایتورمز : بوندای ایشلر نڭ همه سی فاعل مختارک
 کندی اختیار یدر دوغری الله تعالی نڭ ایشند و بر وقت نی
 یقین قیلمق لغندده بر حکمت و بر مناسبت اولمایونچه
 قالماز . بن اشهر حرم گا دورت آینی تعیین قیلوب
 باشقه لرنی تعیین قیلماز سزلقغی و رجب نی اوز آلدینه
 قویوب قالغان اوچسی نی بر گه قیلوده غی حکمتنی
 بیلما دیکم کبی بوندغی حکمت و مناسبت نیده بیلما دم .
 انشاء الله بونلر نڭ سرلرینی ده معلوماتلی دوغری فکرلی
 اجتهادلی آدملر میدانغه قویارلر . بز بوگا متعلق اولان
 بعض سوزلرنی ایکنچی جزده میراث بچی نڭ آخر نده
 سولامش ایدک ایستگان آدم اورایه مراجعت ایلسون
 همه بوضو کفی آیتدگی (فلا تظلموا فیهن انفسکم) دیگان
 سوزنڭ اطلاقندن حرم ده گی کبی بو آیلر ده ده قبایح
 و عصیان دن بیکراک آرتق صاقیلانو لازم ایکانلک
 آکلاشلدر . درست هبچ بر زمان و هبچ بر مکان ده

مقدسلك يوق شونگ ايچون الله تعالى عبادت خصوصند
 زمانى اوزگارە تورغان آى بلن يورتدى امامكاننى بولاي
 هر كيم اتفاق قيلورداي انتظام تحتندە اوزگار تو مكن
 اولمغانلقدن بتون مسلمانلرغە قبل اولغان هر مگە تخصیص
 ایلدی . لکن شولای بولسە دە بعض زمان و بعض مكاننى
 تعظیم ایلە قوشودە فايدە وار چونکہ نفس ظلم و فسادە مجبول
 و قبايچدن على الاطلاق طيولمق بك آور بس الله تعالى
 بعض زمان و بعض مكاننى تخصیص ایلکان ؛ قبايچدن طيولوغە
 نفس نى عادتلمندیر و ايچون بز بو حقیقت نى اوچو نچى
 جزدەر وزە ننگ فايدە سىمنى بيانك تفصیل ایلدك بناء عليه بو اراده
 يانغادن سیلاب ماناشمیه جقمز يا خود بو صوغى آيتنگ
 معناسى بويل اولور (سماوات ایلە ارض نى خلق قيلغان كوندن
 بير لى كتاب عالمك هر برشى ننگ عمرى عند الله اون ايكى
 آيدن مركب در . بونلردن دور تيسى يعنى عمر يگزننگ
 ثابى يعنى سگزن ساعتى اشهر حرم در كه آنلرده يالقاو لوق و دنيا
 و آخرت فايدە ويره چك شيلردن و تحصيلدن سكوت حرام در
 اشته سزنگ اشبو سگزن ساعتگزننگ ايشكه تخصیص قيلنمق لغى
 دين قيم يعنى قانون فطرت و مفضل صحت تقاضا قيلغان
 طريق مستقيم در . چونكه سگزن ساعت يوقى ايچون

وسکز ساعت، آشاو ایچون وعبادت فلان ایچون وسکز
 ساعت اش ایچون وقتلرنی تقسیم قیلحق تمام موافق
 عقل و حکمت در بس سز بو آیلرده یعنی کون صایون
 اوشبو سکز ساعتیا القاولق ایله وظیفه کزدن اعراض قیلوب
 کندی نفسکزر که ظلم ایله ما کز. اگر بوساعتلرده یالقاولق
 قیلسا کز هنرسز واهق اولور سزده و بالی اوز کز که
 قایتور. درست نفس یالقاولق و نچار اشلر که مجبول
 اولغانلقدن سز ننگده نفسلر کز بار قوتلری ایله سز که
 هجوم قیلوب سزنی اوتورونی یعنی بو آیلرده کیره کما س
 اشلر ایله عمر اوزدروب هنرسز قالوو کزنی تسلر لر.
 وشولای قیامچی بولور لر، سزده شول شرک که و کوز که
 کورنگان شیلر که عبادتکه دوشکون اولغان و بتون
 قوتی ایله سز ننگ ضرر کزغه طر و شقان نفسکزر که قارشی
 بتون قوه عقلیه کز ایله هجوم قیلکزر و شهوات نفسانیه
 لر کزنی اوتوریکز و بلکزر که الله تعالی مقتضای
 نفسانیتدن صافلانغانلر ایله در). بس بو وقتده بو آیت
 (قتال فیه کبیر) نی ناسخ بولورغه کوبدن صالح دگل،
 درست افند مز صلی الله علیه وسلم طائفنی محاصره قیلغان
 وهوازن ایله صوغوشقان شوال وذوالقعه آیلرنده دیگان

سوزده وار. لکن بز ایکنچی جزده فرآنغه معارض اولغان خبرلرنک یا لغان و باطل ایکانلکنی اثبات قیلغان ایدک. وارسون افندمز صلی الله علیه وسلم فتح مکه سوکنک اشهر حرمدہ محار به ده قیلسون، لکن بو اشنی تل سه گز نسخ دیوب ایتگز تل سه گز یوق، انتهای ایل حکمنک انتھاسی بابندن در. اما تو بدن قاراساق نسخ دیوب بولمای، چونکه حکم منسوخ ایل عمل اصلا درست بولمازغه کیرهک، حالبوکه اشهر حرمدہ قتال قیلماز سزلقده برده ضرر یوق. وارسون، نسخده بولسون، لکن بونک علیه سیده بیک ظاهر. چونکه ابتدای اسلامده اسلام ومسلمانلر ضعیف بناء علیه عدالت اسلامیه نی مخالفین آراسنده یورتور که قادر دگل ایدیلر، بس ممکن قدری آدملرنک ماللری و جانلری سلامت وعالمده طنچلق بولسون ایچون عربلر آراسنده عادت بولوب هر کیم طرفندن رعایه قیلنغان اشهر حرمدہ محار به ننگ حر میتنی اختیار قیلدیلر، اما سوگره فتح مکه سوکنک اسلام ومسلمانلر قوتلندیلر، عدالت اسلامیه نی هر بر طرفده یورتور که قادر بولوب کیتدیلر، عالمنی طنچلق وراحت ایله توتوردیلر، بس صاتو آلو وسفر که یورو ایچون

هیچ بر وقتده هیچ بر قورقونچ قالمادی. بناء علیه اشهر
 حرمنگ هرمتینه برده حاجت قالمادی، بس کیتوردیده
 اسلام (امان و مسالمت تختنده اولغان هیچ بر آدمگه
 هیچ بر وقتده تعرض درست دگل، اما محارب بر
 ملتکه فارشی تله سه نه وقت محارب به قیلو درست) دیگران
 و بو زماننگ بتون مدنی ملتیری طرفندن قبول
 قیلنغان قاعده سنی وضع ایلدی. بس فاس کبی بعض
 ملکترلده گی بر قبیله ننگ ایکنچی قبیله ایل، صوغوشولری
 وقان دریاسنده یوزولری هیچ بری قانون اسلاچه
 مقبول و معذور دگل. بلکه حرام و مردوددر بونلر
 اسلام امر ایلدکی اخلاق عالیه دن مجرد اولوب جهالت
 یاصدیغنده یوقلادقلرنندن اشبو قباہتترلنده دوام قیلر.
 بونلر غافلر در که اسلاچه هم حکمتچه بر امتی یوغاری
 کوتارگان شی افندمز صلی الله علیه وسلم شونی تکمیل
 ایچون بعث قیلندگی اخلاق عالیه و بر اشنی توبان
 توشوره تورغان شی مذهبلر گه و فرقه ار گه انقسام
 بلاسیدر. اسلاچه مکارم اخلاقننگ لزومی بیک معلوم
 بر نرسه، هم حکمتچه ده لازم. دره پهر ایتکان (هر بر امت
 اوزندن کیتکان املا کینی قایتارورغه ویوغالتدگی

ثروتینی تابارغه واوزینه واقع اولغان ظلملرنی تحمله
 وطاتلادغی شیلرنک آچیسنی یوتمهغه و قوللق بویوندرغندن
 فوتولوب باشندن خورلق توزانلرینی قویارغه وهر بر
 دوشمانینه رغماً زورلغینی قایتارورغه قادر در . لکن
 اگر اخلاق امت بوزولسه وطبیعتلر فساده میل ایلسه
 بوامتنک هیاتنده اصلا امید یوق ایستسه عدل وهر یتک
 یوزسون و ثروت و راحتده اکثر بر نچی اولسون (دیوب
 واقعا عربلر اتحاد سایه سنده اسپانیانی بیک اسات آچمشلر
 ایدی لکن طارق ایله موسی آراسنده غی اختلاف سببلی
 فتحلری فرانسه حدودندن اوزه آلمادی صوگره عربلرنک
 خلقلری بوزولوب آرالرنده اسلام منع قیلغان اختلاف
 توشدیک اسپانیوللرنک قوللرنک محو و پریشان اولدیلر .
 بالعکس اسپانیوللر اختلاف سببلی عربلرنک قبضه
 تسخیرلرینه کرمش ایدیلر ، اتفاق سایه سنده عربلرنی
 اسپانیادن سوردیلر و اکثر بیوک بر دولت صره سینه کچدیلر
 اما صوگره خلقلری تاغی بوزلیده تاغی اکثر ضعیف
 بر درجه گه توشدیلر . فرانسه حکما سنندن برسی ایتکان

(عربلر سیاسی استبداد بوغاولرندن قوتولا آلمازلر
 مگر اوزلرینی اخلاق فاسده بوغاولرندن قوتقار و ایله)
 دیوب والحاصل هر بر اورونده انحطاط امتکه سبب
 اخلاقنک فسادى وقومنک سفاسف وملاهی وملذات
 ایله شغللنوی در، وولترده ایتکان (ایام انحطاطنکده
 اوزینه خاص اولغان لذتلی وار) دیوب. اشته بوکون
 آوروپا حکومتلرینک، امتلرینی فساداخلاق دن طیارغه
 بیک طرف وشولرینک سببی ده اشبودر. اسلامده اشبونک
 ایچون مسلمانلر نی فساد اخلاق دن بیک قورقوته در.
 اسلاچده حکمتچده اهالی نی اوستلرینه طاشلنغان یالکیز
 جبر و شدت قوتقارماز. بلکه اورنینه کوره شدت
 وجزا اوستینه افراددن کیلگان اخلاق وارتباط قوتقارر.
 لکن امتکه اخلاق ومعنوی بر خوف ویرگان دیندن باشقه
 بر نرسه یوق. بناء علیه بو نقطه دن قاراغان وقتده ده امتکه
 اتفاق واتحاد وحسن اخلاق ویر و ایچون ایگ بر نیچی لازم
 اولغان شی دین ایله هنر و معارف نی بر گه تعلیم ایلمکدر.